

VIDLICE, LOPATY A KNIHY

Anton Hykisch

Lachova 18, 851 03 Bratislava 5, E-mail: hykisch@chello.sk

Abstract:

Hykisch, A.: Fork, dipper and books. Acta Mus. Tekovens. Levice, 7: 134-137

Memory of the abolition of the monasterial library

Key words: Levice, library, monasterial abolition

Maturant Anton Hykisch

Jarné ráno v roku 1950. Bol som septimán, študent siedmej triedy levického gymnázia. Gymnázium bolo vtedy v budove na konci Školskej ulice, v blízkosti ruín Levického hradu.

Už keď sme sa ponáhľali s taškami, zbadali sme nezvyčajný ruch na Školskej ulici. Pred budovami kláštora Tešiteľov, spojených s kostolom, stáli nejaké osobné autá a nákladné vozidlo. Okolo boli stráže Zboru národnej bezpečnosti (ZNB) v zelených uniformách a milicionári. Náhodní chodci vzrušene rozprávali, že v noci bezpečnosť vnikla do kláštora a zatkla všetkých rehoľníkov. Esenbáci okoloidúcich rýchlo odháňali od otvorenej brány kláštora.

Dobehli sme udychčaní pred trištvrte na osem do školy, aby sme stihli prvé zvonenie. Na chodbe pred siedmou a ôsmou triedou na prízemí prekvapivo čakal súdruh riaditeľ Kováčik. Človek poriadny a láskavý. Neváhal prijať a brániť aj študentov, čo sa dostali do konfliktu s mocou.

Tento raz však dominoval policajný nátlak.

„Uložte si tašky do lavíc a rýchlo na chodbu!“ Triedni na chodbe nás ľútostivo pozorovali. Po chvíli riaditeľ Kováčik prikázal, aby sa študenti posledných predmaturitných tried zhromaždili na zadnom dvore. „Dnes odpadá vyučovanie podľa rozvrhu. Ideme na brigádu!“ Podaktorí sme si nechali na sebe aj svetre či kabáty, bolo predjarie.

Odviedli nás Školskou ulicou pred budovy kláštora Tešiteľov. Tam na trávnom páse medzi chodníkom a dláždenou ulicou, medzi stromami ležali haldy kníh. Nejaký milicionár vidlami vyhadzoval knihy z útrob kláštornej chodby na chodník. Odtiaľ

ich hrablami a lopatami s nejakým robotníkom potískal ďalej na voľné miesto medzi stromami. Telocvikár, ktorému riaditeľ zveril nepríjemnú úlohu komandovať brigádu gymnazistov, bezradne pobehoval. V tieni esenbákov a milicionárov sa usiloval splniť nemilú úlohu. „Budete nakladať knihy do auta, chlapci! A švihom!“

My sme rozpačito postávali. Pohľad na kopy kníh, ktorá siahala takmer po pás, bol sklúčujúci. „Tak čo je, mládenci?“ povedal niektorý z milicionárov. Závažnosť zverenej úlohy chcel potvrdiť osobným príkladom. Prišiel s vidlami dopredu, podobral niekoľko kníh a pokúšal sa ich vidlami dostať na korbu nákladného auta. Vidly, ešte so zaschnutým hnojom či silážou, zabodli sa do zbierok kláštornej knižnice, viaceré sa roztvorili ako v sebaobrane, iné padali na studenú dlažbu ako vtáky so zlomenými krídlami.

Nás, okolostojacich študentov, ktorých od detstva učili láske ku knihe, k tlačeneému slovu, študentov, čo sme museli pred začiatkom každého školského roku priniesť všetky učebnice a zošity zabalené do obalov z modrého baliaceho papier, aby sa uchránili od špiny sveta, tento pohľad šokoval. Mrazilo nás a nehýbali sme sa z miesta.

Vidly ani lopaty nijakovsky neboli vhodné na manipuláciu s knihami. Knihy padali na zem, strážcovia nás durkali, aby sme ich zbierali a hádzali na korbu. Niektorí z nás sa pokúsili naznačiť, že knihy by bolo treba nejako uložiť aspoň na seba, aby sa s nimi dalo manipulovať. Tak som sa dostal k ústrednej hromade. Pridal sa ku mne spolužiak, ktorý dobehol od vlaku zo stanice neskôr, cezpoľných sme volali vlakári. Mal ešte aktovku. Položil si ju vedľa múra kláštora. Začali sme sa prehŕňať medzi knihami. Stačil pohľad a zhodli sme sa s kamarátom, že ak niečo zaujímavé nájdeme, do auta to nevyhodíme. Strážcovia boli zaujatí odháňaním chodcov.

Bolo niečo kafkovské v prehŕňaní sa horou ľudského poznania. Knihy boli slovenské, nemecké, maďarské, francúzske, latinské. Nestačili sme sledovať autorov či tituly. Všetky knihy, ktoré podľa obálok signalizovali výrazne náboženský či filozofický obsah, som bolestne kládol na dlažbu. Priniesť domov takúto knihu znamenalo ďalšie riziká a nebezpečenstvá. Vtom sa priblížil ktorýsi bezpečák v uniforme. Tak sme schytili do náručia stĺpce kníh, utekali sme k autu a oblúkom sme ich vyhadzovali na korbu. Tmolili sme sa medzi haldami a strážcami, niektorí sa pokúšali vtípkovať, ale akosi to nevychádzalo.

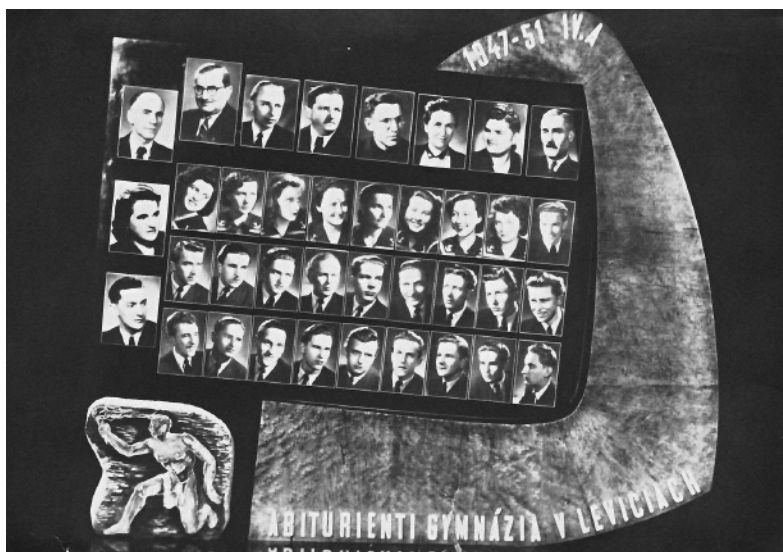
Keď sa strážca odsunul za nákladné auto a zapálil si cigaretu, môj spolužiak vopchal akúsi knihu do aktovky a netrpezlivo ukázal aj na mňa. Tak som schytil hrubú knihu v červenom prebale. Boli to dejiny Nemecka, tlačene ešte starým švabachom. V knihe boli mnohé mapky. Zbožňoval som dejepisné diela a mapy. Neváhal som a knihu som ukryl do spolužiakovej tašky. A potom ešte akúsi príručku o ponorkovej vojne proti Anglicku. Tiež v nemčine, ktorú som ako tak ovládal.

Knihu nemeckých dejín mám dodnes v príručnej knižnici. Jej obal je prederavený. Vidlice nie sú správnym manipulačným nástrojom na knihy.

Neviem, kde sú dnes knihy z kláštorných knižníc. Tie z Levíc vraj odvážali do Nítry, viac sme nevedeli.

Budova gymnázia (dnešná obchodná akadémia) v roku 1948

Maturitné tablo triedy A. Hykisch z roku 1951

Spomienka na apríl 1950 mi zostane navždy v pamäti. Barbarská noc likvidácie mužských reholí pre nás znamenala, že viac sme nevideli pátra, ktorý nás vyučoval náboženstvo. Bol to pekný mladý muž. Pod vysokým čelom mal okuliare s hrubým čiernym kosteným rámom, spoza nich žiarili láskavé oči. Večne sa usmieval. Dievčatá z triedy ho sledovali s obdivnými pohľadmi. Po „barbarskej“ noci zmizol zo školy i z nášho života. (Nahradiť ho kaplán z náprotivnej fary. Opatrný, do seba zahľadený, striktno sa držal biblických textov, aby nebudaj nezbudil nevôľu úradov.)

Usmievavého pátra Kurucára od Tešiteľov som uvidel až kedysi v osemdesiatych rokoch. V glotovom plášti liezol po rebríku ako zamestnanec antikvariátu na Sedlárskej ulici v Bratislave. (Dnes je v tých priestoroch exkluzívny pub El Diablo.) Nestratil z tváre svoj úsmev a pridržoval haldu kníh. Bol to čas gorbačovovského uvoľnenia. Knihám už nehrozili vidly ani lopaty. Ešte však stále existovali zoznamy „prohibitívnych“, čiže zakázaných kníh, ktoré pracovníci antikvariátov nesmeli dať do predaja a mali ich odoslať do strážnych skladov.

Za socializmu sa veľa hovorilo o výchove nového človeka. Po materiálnej stránke sa veľa urobilo aj pre šírenie kultúry. Vtedajší komunisti odsudzovali nacistov, ktorí páľili podľa nich škodlivé knihy a prenasledovali ich autorov.

Žiaľ, tí istí, čo zakladali Hviezdoslavovu knižnicu, aby sprístupnili klasikov slovenskému ľudu, dali aj príkazy na likvidáciu kláštorov a reholí, ktoré boli po stáročia šíriteľmi kultúry a vzdelanosti na Slovensku. Spustili vlnu zatýkania všetkých oponentov. Dopustili skazu kláštorov a kaštieľov s nesmiernymi kultúrnymi hodnotami. Umožnili rozkrádanie duchovného bohatstva národa.

Je pravda, že knihy, ktoré sa im zdali nebezpečné - nepálili. Prešli na nové formy ničenia. V roku 1959 na podnet štátnej bezpečnosti vtedajší povereník vnútra Oskár Jeleň dal príkazy na zošrotovanie celého nákladu už vytlačených nových kníh. Mlyny v banskobystrickej tlačiarňi rozdrvili celý náklad môjho románového debutu *Krok do neznáma*, iné šrotovacie mašiny zničili knihu básní mladého básnika Ivana Mojíka, driapali Mináčove poviedky. Bláca vatra alebo šrotovník. Aký je rozdiel?

Čítanie kníh je jedným z najvyšších prejavov ľudskosti. Vzťah ľudí ku knihám charakterizuje aj vzťah k iným ľuďom. Úcta ku knihe je poklonou pred tisícročnými výtvarkami ľudskej civilizácie.

Slobodná demokratická spoločnosť zaručuje úctu k ľudskej osobnosti. Má chrániť človeka, jeho práva, jeho dôstojnosť. Má chrániť aj jeho slová, názory, vyslovené či napísané.

Občania demokratického štátu by dnes mali urobiť všetko, aby sa nezopakovali časy, keď vidlice, lopaty, šrotovníky ničili ľudské myšlienky vtelené do slov a do kníh.

(Jún 2008)